

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalthistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GRÅSTEN FRIVILLIGE BRANDVÆRN

1880-1980

EEN FOR ALLE – ALLE FOR EEN

1880

13. JULI

1980

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Forord	3-6
Brandværnets organisation	7-8
Gråsten anno 1880	9
Gråsten Frivillige Brandværn	10
Brandkaptajner	26
Alarmering	27
Materiel og køretøjer	28
Aktive medlemmer	29
Orkesterlederen	34
Brande gennem 100 år	40
Afslutning	48

Fotos: Clausen, Aabenraa. Ingwersen, Studie 66 samt private samlinger.

Redaktionsudvalg: Finn S. Maschoreck, Hans Kiebitz, Henry Ansbjerg, Svend Rosenberg, Verner Erichsen, Peter Clausen, Paul D. Brock.

Tryk: Carl C. Biehl, Gråsten.

*Borgmester
A. A. Matthiesen*

Jeg ønsker Gråsten Frivillige Brandværn hjertelig tillykke med 100 års jubilæet.

Gråsten Frivillige Brandværn har nu i et århundrede været et af Gråsten bys faste støttepunkter. Et århundrede, der har budt på store begivenheder, bl.a. også krige, der gav store problemer for brandværnet og dets indsats for beskyttelse af borgerne.

Jeg tillægger det meget stor betydning, at Gråsten Frivillige Brandværn positivt har medvirket til at tegne byen historie. Brandværnets egen historie viser, at en frivillig og uselvisk indsats til hjælp for andre medborgere, har udviklet et godt kammeratskab blandt sine egne. Dette har været målet for brandværnets arbejde og indsats, og Gråsten Frivillige Brandværn har løst sine opgaver godt.

Gråsten Frivillige Brandværn har også været tålmodig m.h.t. lokaler, som en overgang var primitiv men så ved fælles indsats løstes med den nye brandstation, som man kan være glad for, og som dækker et behov langt fremover.

På byrådets vegne takker jeg for det store arbejde som Gråsten Frivillige Brandværn udfører for og i vor by, og – ikke mindst – takker jeg for den frivillighed, som opgaverne løses med.

Jeg ved, at Gråsten Frivillige Brandværn fremover er klar til nye tiders udfordringer og opgaver, og jeg ønsker hermed Gråsten Frivillige Brandværn held og lykke til løsning af de opgaver, som venter forude.

*Politimester
Iver Møller*

Et 100-års jubilæum er værd at markere, idet der er grund til at tænke på de personer, der tog initiativet, men også på alle de senere medlemmer, der ved indsats og kammeratskab har formået at holde interessen vedlige.

Virket i et frivilligt brandværn er af stor samfundsmæssig betydning og udtryk for den solidaritet med samfundet og medborgerne, som alle taler så meget om i vor tid. Her ser man realiteter i handling og ikke blot tomme ord! Og man får ikke anden betaling end glæden ved at hjælpe andre.

Medlemskab i et frivilligt brandværn kræver, at hver enkelt går op i opgaven, dygtiggør sig og er en god kammerat.

Disse egenskaber er til stede hos medlemmerne i Gråsten Frivillige Brandværn, således at man er rustet til at udføre indsatsen på en god måde.

Tilgangen af yngre medlemmer sker i passende omfang, så der er ikke tale om en gammelmandsforening. Der er således al mulig grund til at lykønske med jubilæet og ønske, at Gråsten Frivillige Brandværn må være livskraftigt og klar til god og dygtig indsats langt ud i fremtiden.

*Brandinspektør
Asmus Lorenzen*

Frivilligt går vi frem, værner hus og hjem,
kæmper mod ildens magt fuld af energi.
Brandsirenen gjalder stygt, stol nabo på os trygt,
vi er til hjælp beredt til hver en tid.

I denne ånd har Gråsten Frivillige Brandværn hævdet sig i 100 år. Jeg tror fuldt og fast på, at værnet fortsat vil leve op til dette, gennem godt kammeratskab i mange år fremover.

*Kaptajn
Hans Kiebitz*

Når vi nu runder de 100 år, den 13. juli 1980, og jeg tænker tilbage på den store udvikling, der er sket indenfor Gråsten Frivillige Brandværn i de 30 år, jeg har været aktiv i værnet, bl.a. med materiel og den nye brandstation, som vi kan være stolte af, skal her lyde en tak til de tilsynsførende myndigheder for gode arbejdsvilkår og godt samarbejde.

Også de aktive medlemmer vil jeg takke for det store frivillige arbejde, de udfører for værnet under mottoet »Een for alle – Alle for een«.

Når den røde hane galer over vor by, er vi hurtigst muligt på pletten for at hjælpe de nødstedte.

Mit ønske til dette 100 års jubilæum er, at få endnu flere aktive medlemmer i vore rækker, så Gråsten Frivillige Brandværn kan bestå i mange år endnu.

Endelig en tak til Sydbank, Handelsbanken, Sparekassen Sønderjylland samt Bikuben, der med økonomisk støtte, har gjort det muligt for os at udgive dette jubilæumsskrift.

Brandværnets organisation m.m.

Ideen til de frivillige brandværn stammer oprindelig fra Frankrig, og fra omkring midten af det forrige århundrede, bredte den sig hurtigt ud over Europa, og specielt i Tyskland slog tanken rod.

I årene omkring 1870, nåede den altså til Slesvig Holsten.

Det første værn der blev stiftet i Sønderjylland, var Tønder. Dette værn oprettedes i 1869.

Således opstod mange frivillige brandværn, for at beskytte liv og ejendom under ildebrand. De aktive medlemmer af værnene, måtte underkaste sig streng disciplin, uden verderlag, for at blive uddannede til brandmænd.

De vedtægter og love, der blev vedtaget i værnets start, er med enkelte ændringer stadig gældende. Dette gælder naturligvis også for Gråsten frivillige Brandværn.

Brandværnet ledes af bestyrelsen, også kaldet kommandoen. Denne kommando består af en kaptajn, vicekaptajn, kasserer, sekretær, sprøjtefører, stigefører og orkesterleder.

Kommandoen afgør om optagelse af nye medlemmer kan finde sted. Bliver optagelsen nægtet, er kommandoen ikke forpligtet til at angive grunden herfor. Der er en gensidig prøvetid på 1 år. Herefter skal det ny medlem ved første fremmøde overfor kaptajnen med håndslag foran fronten af værnet, forpligte sig til at følge og rette sig efter værnets vedtægter.

Brandværnet er opdelt i følgende grupper:

Stigeafdeling

Røgdykkerafdeling

Vandforsyningsafdeling

Brandværnsorkesteret

samt æresretten.

Æresrettens hovedopgave er at tage stilling til klager fra medlemmer, der føler sig uretfærdigt behandlet, samt i enkelte tilfælde at træffe afgørelse om medlemmers ekskution. Retten er heldigvis sjældent i funktion. Æresretten er sammensat af såvel bestyrelsesmedlemmer som værnets menige medlemmer. Kaptajnen skal være medlem af Æresretten, men har dog ingen stemmeret.

Bestyrelsen, der vælges på den årlige generalforsamling, næsten 100% deltagelse, træffer beslutninger om alle forhold indenfor værnet, undtagen æresrettens opgaver. Man tilrettelægger kurser samt øvelser, for at sikre, at værnets aktive medlemmer altid er i stand til at yde den bedste hjælp.

Kredsens brandværnsforbund arrangerer årligt kurser for såvel nye som gamle medlemmer af værnet. Endvidere er indledt samarbejde med Civilforsvarsskolen i Tinglev. Dette samarbejde har været af stor betydning, idet der her uddannes befalingsmænd samt røgdykkere. Brandværnet kan få skolens »ruinby« stillet til rådighed, så øvelserne kan få et mere realistisk præg.

Nye bestemmelser om værnets indsats ved bekæmpelse af tankvogns, olie- og giftgasforureninger kræver, at de aktive medlemmer altid bør være veludannede. Disse opgaver kræver også nyanskaffelse af materiel.

Gråsten Frivillige Brandværn har indgået overenskomst med Gråsten kommune. Gennem denne forpligter værnet sig til at yde forsvarlig brandsluknings- og redningstjeneste, samt opgaver, der i.h.t. brandloven er pålagt kommunens brandvæsen.

I denne overenskomst fremgår det, at kommunen skal anskaffe og vedligeholde brandslukningsmateriel, samt afholde de med driften forbundne udgifter.

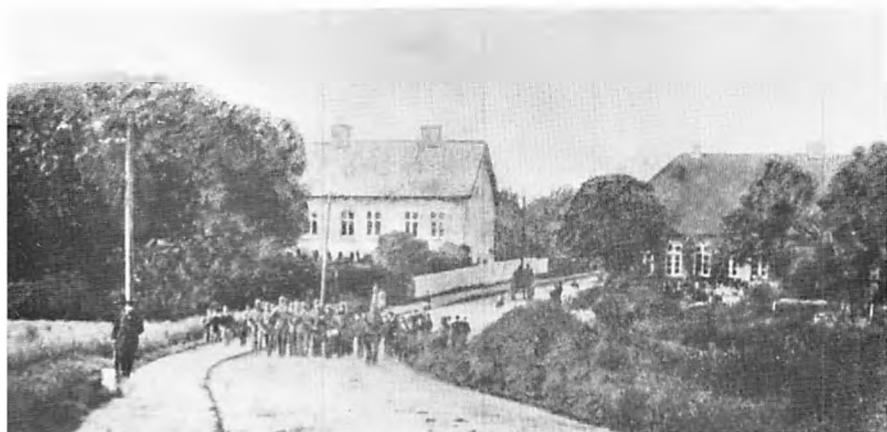
Endvidere er der indgået aftale med Sønderborg frivillige Brandværn om udrykning til henholdsvis Gråsten og Sønderborg slot i tilfælde af brand. Værnet er medlem af de sønderjyske brandværns hovedorganisation: »Sønderjysk Frivillig Brandværnsforbund«, der blev dannet 1921 af de 4 amtsorganisationer.

Brandværnet deltager hvert år ved delegeret møde indenfor Amts- og Sønderjysk Brandværnsforbund.

På generalforsamlingen, der afholdes hvert år i januar måned uddeles hæderstegn til de medlemmer, der har været medlemmer i 10 eller 25 år. Det er anciennitetstegn for 10 års god tjeneste i brandværnene, indstiftet den 1. juli 1970 af justitsministeriet.

25 års tegn indstiftet i 1922 af Sønderjysk Frivillig Brandværnsforbund, samt hæderstegnet også for 25 års tjeneste, indstiftet den 5. december 1973 af Hendes Majestæt Dronning Margrethe den Anden.

Ældste billede af værnet.

Gråsten anno 1880

I 1880 var Gråsten endnu en lille by, hvor livet gik sin rolige stilfærdige gang. Jernbanen forbandt ikke byen med omverdenen. Den meste trafik foregik ad søvejen.

Byen havde knap 1000 indbyggere, der boede dels langs den eneste gade gennem byen, og dels i huse liggende spredt i Konkel og Herles.

Gaden havde ikke noget navn, det var den nuværende Skolegade, dengang kaldet Persillegade, Borggade og Slotsgade. Gaden var hverken brolagt eller asfalteret.

Borgerne levede meget stilfærdigt, af og til skete det dog, at man besøgte et af byens tre værtshuse, hvor man drøftede bynyt, men klokken 22 blev der lukket. Man gik tidligt til ro og stod tidligt op. Foreningen »Union« havde af og til dilletantforestillinger på »Stadt Hamburg«, og disse forestillinger var både på dansk og tysk.

»Gesangverein für Gravenstein und Umgebung« havde også sangafstener, afholdt baller samt arrangerede sommerudflugter.

Det var også på dette tidspunkt, at der begyndte at ske en udvikling af byen. Nygade blev anlagt, og ved Stengerodde byggede man en ny stor anløbsbro.

Kommuneforstanderen hed Vogt. Ved siden af dette hverv var han fotograf, ja han kaldte sig endda hoffotograf, selv om det var småt med hof på slottet på dette tidspunkt, kun et par måneder om sommeren boede hertugin-den der sammen med sine to døtre.

Gråsten Frivillige Brandværn 1880-1980

Der var i årene omkring 1880 i en del sogne blevet stiftet frivillige brandværn, og kommuneformstander Vogt syntes, det var en meget god ide, at der burde oprettes et sådant i Gråsten. Der blev snakket meget om det, og den 13. juli 1880 indkaldtes de interesserede til et møde. Det var borgere fra alle samfundslag, der mødte op. 21 personer havde meldt sig, og 17 af disse var mødt op.

Der blev forelagt udkast til vedtægter, der blev overgivet kommandoen (ledelsen) til underskrift, og man valgte kommuneformstander Vogt til Hauptmann (Kaptajn), en stilling han dog kun påtog sig rent midlertidigt. J. Petersen blev vicekaptajn, Følster blev sekretær og kasserer. Til stigefører valgtes Koch og som gruppeførere valgtes man J. C. Petersen og S. Thiede. De øvrige medlemmer blev »sprøjtemandskab«, selv om man endnu ikke havde nogen sprøjte. Ja, man havde slet intet materiel af nogen art, men på et møde den 15. september samme år besluttedes at anskaffe en sprøjte, 30 m slanger, 2 lanterner, 6 brandspande, 2 stiger, 3 reb med karabinhager samt 6 signalfløjter.

Det bliver også besluttet hvilke distiktioner officerer og menige skal have på uniformerne.

På dette møde beslutter man også den første aktive handling: to mænd, skal under tordenvejr patruljere i byen, for i tilfælde af ildløs straks kunne træde hjælpende til med slukning. Det har sikkert ofte været en drøj tur for disse to mænd, og det viser os, at værnet altid har været besjælet af tanken om at komme så hurtig som muligt tilstede og bringe den hjælp, der kan bringes.

I november er ledelsen samlet for at drøfte optagelse af nye aktive medlemmer. Kommuneformstanderen har nu trukket sig tilbage som kaptajn og J. Petersen har overtaget hvervet.

I januar 1881 bliver det alvor med en ny sprøjte. I Sparekassen for Sundevad og Omegn optages et lån på 1614 mark til indkøb af det vedtagne materiel. Hele brandværnet, ialt 26 aktive medlemmer, står som kautionister.

Grænsen for hvor langt man vil rykke ud med sprøjten bestemmes til en mil i omkreds fra Gråsten. Dette vil betyde, at man vil kunne blive alarmeret til brand i Adsbøl, Alnor, Ladegårdskov, Fiskbæk og Rinkenæs Nederby.

Til det nyanskaffede materiel vil man gerne have et sprøjtehus, og i 1882 ansøges skolekommissionen om at få et hjørne af børnenes sportsplads overladt til dette formål.

Gråsten Frivillige Brandværn 1900.

Pengekassen har det ikke for godt, så for at råde bod herpå afholdes en bazar, og der indkommer ved denne et overskud på ialt 84 mark og 67 pf.; i gaver fra interesserede borgere modtages 55 mark og 21 pf.

10 år er gået. Brandværnet er vokset støt. Medlemstallet er nu på ca. 30 mand. Det første lille jubilæum bliver fejret med en teaterforestilling og fornøjeligt samvær.

Hvert år sendes en repræsentant til delegeret møde i kredssammenslutningen af brandværn. Dette møde er snart i Åbenrå, snart i Slesvig og et år i Segeberg. Den udsendte brandmand må så aflægge en fyldig beretning, om det han har hørt på delegeretmødet.

Siden 1886 er det købmand Albrechtsen, der har stået ved roret. I 1893 forhøjes bøderne for at forsømme ved øvelserne. Det koster 50 pf., hvis man ikke kan fremføre tungtvejende grunde, og udebliver en brandmand fra en brand, må han betale 1,5 mark i bøde til kassen. Det er den energiske købmand Biehl, der får dette indført, og det er også ham, der er ophavsmanden til oprettelsen af et musikkorps i 20 året for værnets stiftelse. Franke bliver den første dirigent.

Man kan godt lide at feste, der er årligt andespil, det er både hyggeligt, og det giver penge i kassen. Præmierne er som regel 4 gæs, 4 ænder, harer og ål.

Provinssammenslutningen forlanger i nogle år, at der skal indsendes statistik for det enkelte sogns brandvæsen, og pr. 31.12. 1903 kan Gråsten sende følgende beretning ind:

Gråsten har 1400 indbyggere.

Brandværnet er stiftet i 1880.

Man har 1 suge og trykpumpe.

1 håndsprøjte.

75 m slanger.

1 redskabsvogn.

3 stiger.

1 stige der kan udskydes til 8 m.

Korpsen har ialt 34 aktive medlemmer.

Endvidere berettes, at der har været 7 brandøvelser i året, og at man i 1901 har hjulpet med slukning i Fiskebækskov, Rinkenæs og Kværdsdam, i 1902 i Kværdsdam, Nybøl Mark og Nybøl Vandmølle, samt Fiskebækskov og Rendbjerg. 1903 i Adsbøl. Tombøl, Bøgeskov, Ladegårdskov og Ludvigsgro.

1904 afholder man efter indhentet tilladelse et stort lotteri med 2000 lodsedler, der alle bliver solgt, og man får et pænt overskud af sine anstrengelser.

Ledelsen 1920.

25 års jubilæet i 1905 bliver fejret med maner. Man har indbudt naboværene til at deltage, og de møder op fra Rinkenæs, Egersund, Sønderborg, Kværs og Broager. Festen afholdes den 27. maj, hvor der kl. 5 om morgenen lyder musik i byen. Om eftermiddagen kl. 14 modtages gæsterne. Kl. 15 trædes der an til en festmarch gennem byen, og 16.30 er der festligt samvær med efterfølgende bal på Stadt Hamburg og Kurhuset. »Hele festen forløb uden forstyrrelser og var begunstiget af det bedste vejr.«

Foruden andespil, optager man nu også karneval som en vinterfest. Der er præmier til de tre bedste maskerede blandt herrerne og 4 damepræmier. Det frivillige brandværn er i disse år – 1906-08 oppe på et stort antal aktive medlemmer ialt 46.

Hvert år ved generalforsamlingen uddeles hæderstegn til de medlemmer, der har tjent værnet i 5, 10 eller flere år.

I 1910 træder æresretten i funktion. To af medlemmerne er blevet uenige, den ene er blevet kaldt »en Lump«. Denne fornærmelse vil han ikke finde sig i. Retten opklarer, at bemærkningen er faldet efter indtagelse af lidt rigeligt våde varer, der bliver givet en undskyldning, og freden er genoprettet.

Dette år bliver vedtægterne revideret, og værnets æreskaptajn rebslager H. Jensen får overrakt en æreshjelm.

1912 foretager man en sommerudflugt, 3. pinsedag. Turen går med skib til Sønderhav, her er kaffebord, hvorefter man går til Rønshoved og sejler til Sandager, hvor aftensmaden indtages, og så er der bal til »sidste skib«.

Som noget nyt afholder man i 1912, efter årets første øvelse »ein bierkommens«, og brandværnet har indkøbt et fad øl til denne fest. Ved denne lejlighed overrækkes også et diplom til alle æresmedlemmer. Man havde til denne sammenkomst inviteret Gråstens kommuneforstander Zittelmann. Hr. Zittelmann blev 1913 amtsforstander, og han viste værnet megen interesse, hvorfor man udnævnte ham til æresmedlem.

Når brandmændene var færdige med tjeneste skulle de aflægge uniformen, og blev de set med uniform på en time efter tjeneste, vankede der en bøde på 2 mark, og i gentagelsestilfælde forhøjedes denne til 5 mark.

Æresretten kom i 1913 atter på arbejde, og denne gang var sagen alvorligere, en menig havde skældt en overordnet ud for »dummer Esel und Klotz«. Synderen gav ikke møde for retten, der vedtog at give ham en alvorlig irrettesættelse, og skulle det gentage sig, ville den højeste straf komme til anvendelse. Han forbedrede sig ikke.

Ved en brandudrykning nægtede han at efterkomme en ordre, og æresretten besluttede d. 19. 3. 1914 at ekskludere ham.

Af og til berettes der om, at brandværnet modtager en dusør fra forsikringsselskaber, når værnet har vist sig effektivt under brand. Det er beløb på 20-30 mark.

Krigen 1914-18 satte også sit præg på Gråsten frivillige Brandværn, og værnet måtte beklage tabet af fire medlemmer, som faldt i krigen. Ganske naturligt måtte møderne også indskrænkes under krigen. I 1915 afholdtes således kun en generalforsamling og eet møde.

Det bestemmes således, at kapelmesteren ikke, sålænge der er krig, kan få nogen godtgørelse. Værnets ordonnans tilbyder sålænge der er krig, at besørge budtjeneste vederlagsfrit.

I 1916 var der kun to møder, på det ene besluttes, at man vil sende en »Liebesgabe« til de kammerater, der er i felten. Pakken skal indeholde cigarer og tobak for 1,35 mark pr. pakke.

Og så tier protokollen fra 1916 til 1919. Der er ingen møder, ingen øvelser. Kun et fåtal af værnets medlemmer er hjemme. Først den 7. januar 1919 afholdes der igen møde, og derefter kom værnet også hvad møderne angik atter i fuld gang. Otto Petersen bliver valgt til ny kaptajn. Det kniber med at få brandværnet igang. De krigstrætte mænd er ikke oplagte til øvelser. Fremtiden ved man ikke rigtigt noget om, men man får dog taget sig sammen til lidt

selskabelighed, og mand og mand imellem drøfter man, om brandværnet skal fortsætte. I november 1919 blev brandværnets æreskaptajn, rebslager Jensen, der havde været medlem siden 1884, 70 år. Ledelsen møder op til fødselsdagen og overrækker ham en lang pibe og en pakke tobak, samtidig blev han udnævnt til overbrandmester.

Man afholder et lottospil, hvor der fremkommer et pænt overskud, som værnet uddeler til krigsenker og krigsinvalid.

Brandværnet var nu inde i sin mest kritiske periode. Kun et enkelt medlem meldte sig, og ved bestyrelsesmødet den 23. 7. 1920 var der to punkter på dagsordenen.

1. Brandværnets beståen.
2. Salg af musikinstrumenter.

Lykkeligvis blev der ikke taget stilling til nogle af punkterne. Man udskød afgørelsen til generalforsamlingen den 24. oktober 1920.

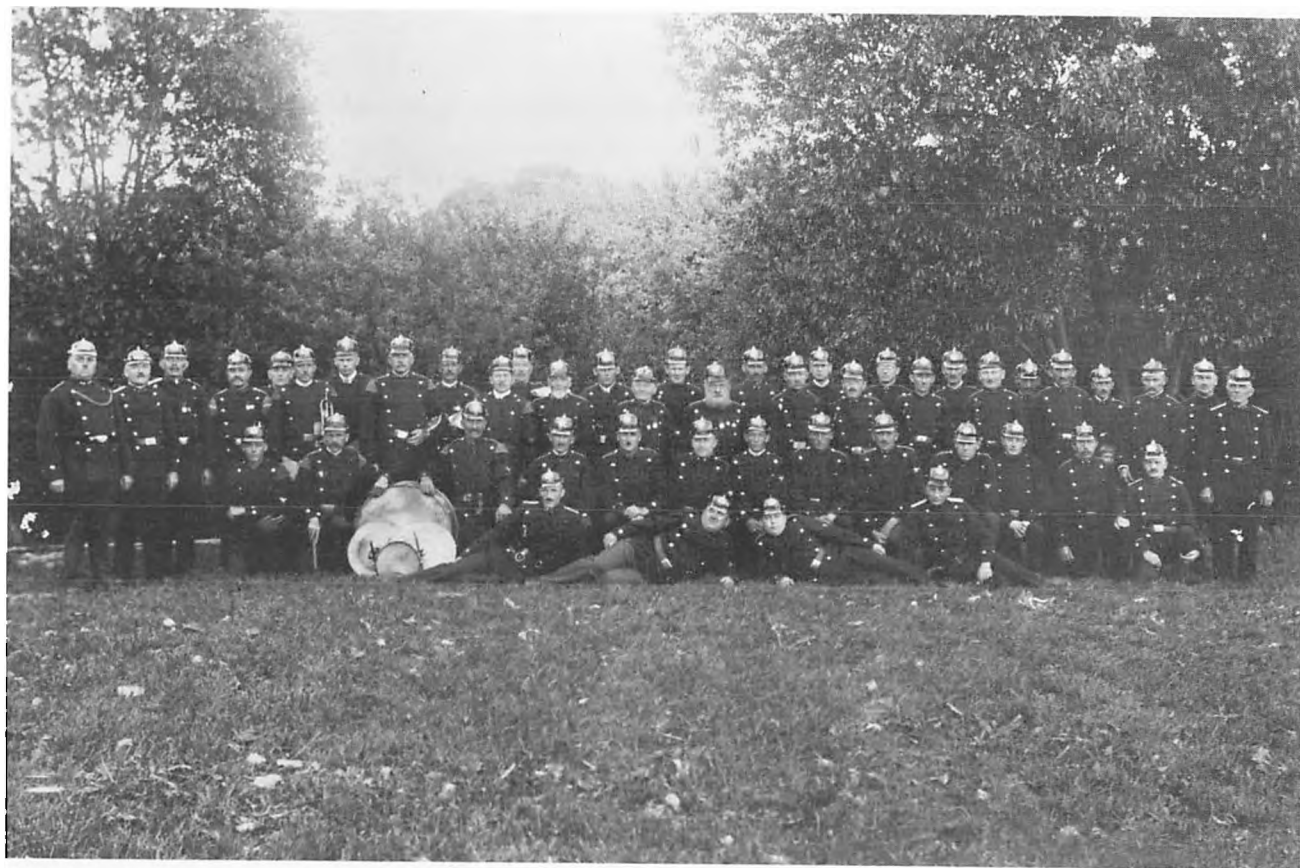
Protokollen føres nu første gang på dansk. Det første man foretog sig, var at stemme om værnets beståen, og det blev med alle stemmer mod een vedtaget at fortsætte. Regnskabet blev aflagt, for sidste gang i mark. Nu gik man over til kroner og ører.

Den ny bestyrelse blev, Otto Petersen, kaptajn, Johs. Jensen, vicekaptajn, Lorenz Erichsen, sekretær, Behnke, kasserer, P. Scheu, redskabsfører og ordonnans R. Røpke. Det var den gamle garde, folk der i kortere eller længere tid havde arbejdet godt for brandværnet, nogle af dem tidligere i bestyrelsen. Nu skulle det atter gå fremad. Ved dette møde enedes man om at F (Feuerwehr) på hjelmen skulle udskiftes med et B (Brandværn).

I brandværnet havde der ikke på noget tidspunkt været nationale brydninger. Danske og tyske samledes i et godt kammeratskab og i den fælles opgave at hjælpe ved brand for at redde liv og bevare værdier.

Man kunne endvidere i dette år fejre 40 års jubilæum, se tilbage på 40 års dygtigt virke. Starten havde været beskeden, kun små økonomiske midler og lidt materiel, men fra dette stadi var der vokset et værn op, der blev respekteret af Gråstens befolkning for sin uegennyttige indsats.

I 1921 opstod der mangel på uniformer, hvorfor man besluttede at indkalde værnets 8 æresmedlemmer til samtale angående aflevering af deres uniformer mod en betaling af 3,00 kr. Disse medlemmer indvilligede og modtog som plaster på såret en æresmedalje, som kunne bæres ved festlige lejligheder til bevis for tro tjeneste gennem mange år.

Gråsten Frivillige Brandværn 1930.

Sønderjysk stævne 1930.

Æresbevis fra 1930.

Reglerne strammedes, og man vedtog at idømme en straf på 1 krone, til de brandmænd, der udeblev fra øvelserne.

Lidt selskabelighed var der altid tid til, men i 1922 måtte man aflyse en dille-tantforestilling på grund af den dengang hergende spanske syge. I dette år oprettedes en døds- og hjælpekasse.

Brandværnet var også med til at festliggøre bl.a. et guldbryllup. Æreskap-tajn og kone blev vækket kl. 7 af brandværsorkesteret. Samme aften afhol-der værnet en lille højtidelighed for guldbrudeparret på Hotel Gråsten, hvor der overrækkes dem to kurvestole. I året 1925 afholdes der i Gråsten en »udstillings-revue«. I den anledning er der udgivet en lille bog med en del lysti-ge og ironiske viser om borgere m.m. i Gråsten og omegn, der havde gjort sig bemærket enten på negativ eller positiv måde.

Brandværnet blev nævnt i to vers i en vise om »En drøm om et vandværk«:

Her i byen springer der en kilde ved hvert hjem,
nogle må dog pumpe svært for at få vandet frem.
Et vandværk må vi have snart, den sag er soleklar,
en del borgere i kor alt længe sunget har:

∴ Vi vil ha' vand, vi vil ha' vand,
vi vil ha' vådt kommunevand ∴

Dengang da det brændte i den store Stavfabrik,
mødte FEUERWEHRET alle mandstærkt på en prik,
branden den så ud til, at den kunde blive stor,
derfor råbte FEUERWEHRETS mænd i kor:

∴ Vi vil ha' vand, vi vil ha' vand,
vi vil ha' vådt kommunevand ∴

Feuerwehret asede og masede med held,
ud af røret fossed' vandet, ih ja, sikke 't væld,
dengang ilden slukket var, da kom den lille Koch.
Feuwehret sang så den, I kender den jo nok:

∴ Vi vil ha' øl, vi vil ha' øl,
vi vil ha' Sønneborre øl ∴

En del af viserne var forfattet af nu afdøde doktor Storm, der flere gange viste sit talent på dette område.

I 1928 var brandværnet samlet på Hotel Gråsten, da en uddeling af 5 æres-tegn, stiftet af Kong Christian d. X skulle finde sted. Politimester Vilstrup mødte i gallauniform, han afgik fronten og hilste på brandværnet. Derefter

udnævnte han følgende kammerater: kapelmester Chr. Thomsen, speditør Heinrich Thomsen, karetmager P. Scheu, Chr. Lykke, og bagermester W. Kammeyer og hæftede dem ærestegnet på brystet, og gav dem derved ret til at bære det.

Sognerådsformanden, Julius Jacobsen, bragte byens lykønskning og rettede en tak til de hædrede og brandværnet, idet han udtalte byens tilfredshed med brandværnets arbejde, og sluttede med at udbringe et 9 foldigt leve for kongen, musikken spillede »Kong Christian« og alle rejste sig.

Den første demonstration af forskellige motorsprøjter sker i 1929. Sognerådet har bevilliget 3.000 kr. til dette formål, og den første motorsprøjte en model »Aster II« bliver købt.

29. september 1933 holdes der flyttedag. Brandværnet flytter til brandstationen i Ringgade, det er det tidligere elektricitetsværk, der er blevet ombygget til dette formål. Man havde i mange år måttet tage til takke med en garage i Havnegade.

På en generalforsamling henstiller kaptajnen, Otto Petersen, til de aktive brandmænd at give møde på brandstationen ved alarmering, og ikke løbe direkte til brandstedet.

Ligeledes oplyses der om, at man kan få ødelagt tøj m.v. godtgjort mod skriftlig besked til kaptajnen.

Værnet har fået en skumsprøjte, og i nær fremtid får man endnu en motorsprøjte.

Også indenfor orkesteret skete en stor udvikling. Forhenværende kapelmester Chr. Thomsen udtalte 1937 sin glæde over musikkens fremgang, når han så tilbage til årene efter krigen.

Der er kaptajnsskifte i 1938. Nu er det bagermester Johs. Jensen, der overtager kommandoen efter Otto Petersen. Denne bliver herefter udnænt til æreskaptajn.

Året efter må igen en planlagt sommerfest aflyses på grund af sygdom - denne gang er det mund- og klovsyge.

Anden verdenskrig brød ud, uden dette nævnes i protokollen. Der blev indkaldt til bestyrelsesmøde, hvor man blev enige om at opdele brandværnet i to hold, hvoraf det ene i tilfælde af luftalarm skulle møde på slottet. I denne anledning transporterer man en motorsprøjte samt en del materiel til en anvist bilgarage på slottet. Et opholdsrum finder man i vagtstuen, hvor der forefindes en telefon, så man hurtigt kunne komme i kontakt med politistationen, hvis dette blev nødvendigt.

Gråsten Frivillige Brandværn 1960.

Æresmedlemmer 1960.

*Bagerst: Niels Andersen, Peter Andersen, Carl Bock, Peter Gørrigsen,
Nicolaus Henningsen.*

Forrest: Johs. Jensen, Peter Hansen, Otto Petersen, Chr. Lykke.

Stigehold 1939.

Bestyrelsen 1960.

*Bagerst: Laur. Mink, Aage Nørgaard, Hans Kiebitz.
Forrest: W. Handke, Jørn P. Hansen, Jens Ley, Aug. Schulz.*

En omfattende luftværnsøvelse bliver afholdt i 1942 til politimesterens fulde tilfredshed. Det følgende år fik man rigelig brug for det tillærte, idet der i 1943 indkaldtes 16 gange til luftalarm og i 1944 hele 45 alarmeringer. Disse urolige tider fik nationalfølelsen til at melde sig, og værnnet indkøbte 100 sangbøger.

De lysere tider kom tilbage. Gråsten frivillige Brandværn afholder faneindvielse d. 22. juni 1946 på Hotel Gråsten. Indbudt var brandværnets aktive og passive medlemmer med damer til kaffebord og dans. Kaptajn Johs. Jensen bød velkommen – derefter talte politimester A. Bjerre, sognerådsformand Johs. Koch samt brandinspektør P. Petersen, Åbenrå. Brandkaptajnerne fra Kværs og Rinkenæs overrakte de første faneplader.

Nu efter krigen vil man gerne have nye uniformer, og der oprettes en uniformfond, hvor der straks indsættes 500,00 kr. I 1948 er der 2000,00 kr. i fonden, og kommunen ansøges om supplement, så nye uniformer kan erhverves.

Udrykning i gamle dage foregik med hest og vogn. Hestene trak sprøjterne til brandstedet. Da motorsprøjterne blev anskaffet, havde man en aftale med de lokale vognmænd om at hente sprøjten på brandstationen i tilfælde af alarmering.

I 1950 fik man så det første udrykningskøretøj. Det var en ombygget lastbil med åbent mandskabsrum, hvor der var plads til 6 personer. Det kunne være en kold fornøjelse at sidde her, men det tog man glædeligt imod; så var man ikke afhængig af vognmændene.

På vognen var der desuden plads til en stige på 10 m, en del slanger samt nogle strålerør.

1950 bød endvidere på kaptajnsskifte. Pedel Jens Ley afløste Johs. Jensen, der blev udnævnt til æreskaptajn.

Brandværnsorkesteret tager i 1955 på en større rejse. Gråstens venskabsby, Orkanger i Norge, er rejsens mål. På denne rejse blev der knyttet stærke bånd, der stadig består. Det var en vellykket tur.

I 1958 søger værnnet om et nyt udrykningskøretøj, og dette ønske bliver opfyldt i 1961, hvor det endvidere bliver pålagt at erhverve en ny brandstige.

Værnet får nye hjelme. De tunge tyske stålhelme, de såkaldte »Pickelhelme« brugte man i en del år. Senere overtog man gamle CF-fiberhelme, for nu at få de rigtige letmetals brandmandshjelme. Fra midt i tredserne går udviklingen stærkt for brandværnet. Opgaverne kræver tidssvarende materiel og i 1964 anskaffes en Landrover, slangetender, hvor der er påmonteret 600 m slanger, der kan udlægges på få minutter. Endvidere er der plads til en lille stige, slangebroer, lyskasse samt skilte til vejafspærring.

Lokalerne på brandstationen i Ringgade er efterhånden i en så dårlig stand, at materialet bliver ødelagt af vand der trænger ned gennem taget, så derfor beslutter man at søge om en ny og tidssvarende. Efter mange afholdte møder er en ny station på tegnebrættet i 1972, og det blev en historisk dag, da man i december 1975 kunne holde indvielse. Det var et stort fremskridt for brandværnets fremtidig at kunne arbejde og holde møder i de nye, dejlige omgivelser.

Tiden stiller stadig større krav til et værn, der har den ansvarsfulde opgave, at skulle beskytte borgerne i ulykkelige situationer. Ikke altid er det nok med en god indsats fra værnets side, også en tidssvarende station og det rette materiel, er en forudsætning for den størst mulige sikkerhed for borgerne og de frivillige brandmænd.

Gl. brandstation i Ringgade.

Parade 1941.

Indvielse 1975 af den nye brandstation.

Indvielse 1975 af den nye brandstation.

Brandstationen.

Brandkaptajner 1880–1980

13.07.80–	15.09.80	Fotograf H. J. Voigt
1880–	1886	J. Petersen
1886–	1897	R. Albrechtsen
1897–	1910	Rebslager H. Jensen
1910–	1912	Gæstgiver A. Wange
1912–	1920	A. Rasmussen
1920–	1938	Otto Petersen
1938–	1950	Bagermester Johs. Jensen
1950–	1969	Pedel Jens Ley
1969–	1970	Smedemester A. Schulz
1970–		Skotøjshandler Hans Kiebitz

Otto Petersen.

Johs. Jensen.

Jens Ley.

Aug. Schulz.

Alarmering

Alarmering til brand foregik i gammel tid ved hornblæsning. Dette hverv varetog kapelmester Chr. Thomsen i mange år i Gråsten.

Alarmeringen blev betydelig forbedret, da den første sirene i 1922 blev erhvervet.

Idag er der opsat to sirener i Gråsten, een på Rådhuset samt een på Danfoss.

Når der opstår brand, er det af stor betydning med en hurtig og effektiv alarmering. Få minutters forsinkelse kan ofte være af afgørende betydning for en brands nedkæmpelse. En lille brand kan på kun få minutter udvikle sig til en brandkatastrofe. Når der pr. tlf. drejes 000, etableres der kontakt til politiets alarmeringscentral.

Til alarmeringscentralen bør man afgive korrekt alarmering:

Hvor brænder det. (Gade, husnr., by).

Hvad brænder.

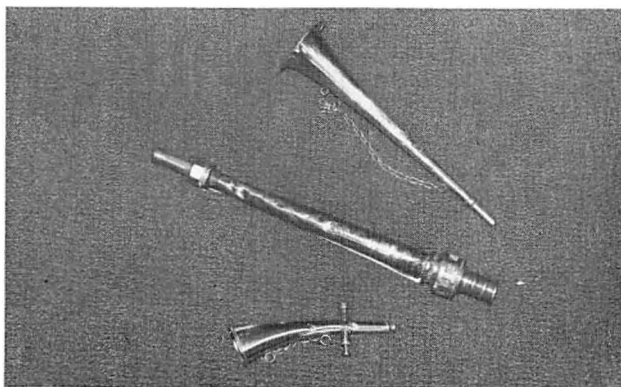
Er der personer i fare.

Hvorfra der telefoneres.

Politiet alarmerer herefter brandværnet i det pågældende distrikt.

Når sirenen lyder, samles de aktive medlemmer så hurtigt som muligt på brandstationen, hvor man får at vide, hvor der er alarmeret til.

Men alarmering kan også ske på en anden måde, idet større virksomheder, har fået installeret røgdetektorer, der i tilfælde af brand (stor røgudvikling) automatisk starter alarmanlægget.

Yderst: signalhorn fra før 1900. I midten: Værnets ældste strålerør.

Materiel og køretøjer

Det frivillige brandværn står til rådighed dag og nat for at redde mennesker, dyr samt materielle værdier. Uden godt og tidssvarende brandmateriel nytter beredvilligheden ikke meget.

Gråsten Frivillige Brandværn har altid bestræbt sig på at få det bedste brandslukningsudstyr, hvilket de bevilligende myndigheder med velvilje har imødekommet.

Af materiel skal her nævnes:

1 automobilsprøjte, Morris, årgang 1961, forsynet med frontpumpe, ydeevne 800 l/m, vandtank på 1.000 l, skumaggregat samt 4 røgdykkerudstyr.

1 slangetender, Landrover, årgang 1964, forsynet med 600 m brandslan-ger.

1 påhængssprøjte, Aster, årgang 1929, forsynet med en 500 l/m pumpe.

1 påhængssprøjte, Ziegler, årgang 1969, forsynet med en 800 l/m pumpe.

1 påhængssprøjte, Aster, årgang 1924, forsynet med en 400 l/m pumpe.

1 tankvogn, Volvo, årgang 1966, forsynet med lænsepumpe og vand-tank på 6.000 liter.

1 påhængsvogn, Trin 1, materiel til indsats mod olieforurening.

1 påhængsstige, Metz, årgang 1959, udskudt længde 18 m.

Sidste nye anskaffelse 2 Honda lysaggregater.

Udrykningskøretøjer 1980.

Brandværnets aktive medlemmer 1980

Kommandoen

Hans Kiebitz

Brandkaptajn

Født den 23.02.1913 i Havnbjerg

Indmeldt 19.09.1950

Sekretær fra 1959–1961

Kasserer fra 1961–1971

Brandkaptajn fra 1971

Tildelt Sønderjysk Frivillig Brandværnsforbunds 25 års hæderstegn –
Brandvæsenernes 25 års jubilæumstegn

Oskar Preuss

Vicekaptajn

Født den 13.09.1930 i Notmark

Indmeldt 13.06.1962

Sprøjtefører fra 31.1.1971

Vicekaptajn fra 27.7.1979

Finn S. Maschoreck

Sekretær

Født den 26.12.1951 i Gråsten

Indmeldt 08.05.1972

Sekretær fra 26.01.1980

Henry Ansbjerg

Kasserer

Født den 12.07.1942 i Rinkenæs

Indmeldt 16.03.1971

Sekretær fra 31.01.1976

Kasserer fra 26.01.1980

Bent Brock

Stigefører

Født den 16.05.1943 i Gråsten

Indmeldt 24.03.1966

Stigefører fra 31.01.1976

Henning Bergholdt

Sprøjtefører

Født den 05.01.1944 i Agerskov

Indmeldt 12.10.1971

Spøjtefører fra 26.01.80

Leo Komischke

Orkesterleder

Født den 11.12.1909 i Fløtenstein, Tyskland

Orkesterleder fra 11.02.1967

Indmeldt 20.04.38

Bestyrelsen 1980:

Bagerst: Henry Ansbjerg, Bent Brock, Finn S. Maschoreck, Henning Bergholt.

Forrest: Leo Komischke, Hans Kiebitz, Oskar Preuss.

	Optaget
Niels Jessen	16.10.45
Werner Erichsen	21.08.52
Hardy Rasmussen	19.07.72
Poul D. Brock	06.12.72
Henry G. Poulsen	01.05.69
John Ager	06.05.74
Poul Andersen	12.10.72
Peter Clausen	06.05.74
Lorens Paulsen	04.10.55
Svend Rosenberg	07.11.61
Julius Carstensen	20.01.72
Willy Gaster	12.10.72
Erik Henningsen	01.03.73
Eduard Petersen	03.03.76
Peter F. Nissen	03.01.78
Bent Olesen	26.07.79
Hans Chr. Hansen	24.02.79
Knud Erik Heissel	23.07.79
Peter Bøttger	20.01.75
Hans Chr. Heissel	29.02.80

Værnets æresmedlemmer

Hans Ipsen	18.03.42
Laurids Mink	28.03.31
Peter Henningsen	29.07.47
Leo Komischke	20.04.38
Chr. Hansen	11.04.32

Sdj. stævne i Gråsten.

Gråsten Frivillige Brandværn 1980.

Orkestret underholder ved revyforestilling.

Orkestret 1960:

*Bagerst: K. Normann, Kaj Petersen, Hans Jensen, Jørgen Jessen, Lorenz Paulsen,
Chr. Hansen, Fr. From, Johs. Klyhn, Fr. Hansen, Leo Komischke.
Forrest: Laur. Mink, Erik Petersen, Aage Nørgård.*

Orkesterlederen fortæller

Leo Komischkes interesse var musikken, derfor søgte han om optagelse i brandværnets orkester.

Noderne og skalaen var ham kendt, så det spilletekniske kom så lidt efter lidt. Dengang havde man ingen fast undervisning som nu; men hans placering i orkestret, ved siden af en gammel militærmusiker gjorde sit til en hurtig fremgang.

Omkring 1939 var der ca. 15 mand i orkestret, dette antal svandt dog noget ind under krigen, da var man kun 8-9 mand. Alligevel spillede man rundt i byens gader, for musikken skulle holdes i gang.

Efter krigen lykkedes det takket være et initiativ af Fedder Henriksen, Sønderborg, at samle musikere fra hele Alssund til øvelsesaftener på Frydendal Kro. Disse møder samlede omkring 40 mand hver gang. Langt de fleste måtte den gang cykle til øvelserne – denne cykletur var lang og ofte kold, men man spillede sig ret hurtigt til varmen.

Fedder Henriksen fik på denne måde værnenes orkestre på egne ben efter krigen, så man i 1953-54 kunne klare den videre udvikling selv.

Leo Komischke startede med at spille basun og tabte sit hjerte til dette instrument. Kærligheden varede ved, og han har spillet basun lige siden.

I 1955 var orkestret på turné i venskabsbyen Orkanger i Norge, på denne tur havde man inviteret Fedder Henriksen med som dirigent.

Kapelmester gennem mange år var skomager Chr. Thomsen, så murer Peter Hansen, herefter vognmand Niels Andersen. Sidstnævnte gjorde et stort stykke arbejde for at få nye, unge kræfter til musikken.

Senere havde man i Victor Jensen og Karl Normann et par dygtige dirigenter.

Her skal ikke undlades at nævne vore nuværende, kvalificerede dirigenter: Otto Andersen og Boye Schmidt.

I halvtredserne opførte brandværnets små revuer, hvorfra billedet på side 33 er taget – orkestret underholder mellem akterne, det må have været en hyggelig tid – Leo får et lunt glimt i øjet ved tankerne om dengang.

Det var brandværnets egne medlemmer, »Jønne Bacher« (Jørn P. Hansen) og bagermester Chr. Nielsen, der udarbejdede teksterne til disse revuer, der mest indeholdt lokalt stof.

Orkestret spillede kun i Gråsten og omegn, men gennem årene dygtiggjorde de sig og har nu mellem 40 og 50 arrangementer i en sæson foruden alle øvelserne. Leo er nu 70 år og agter absolut ikke at stoppe som aktiv musiker. Som han siger: Det er en hobby man kan lide, og som er med til at holde een ung og frisk.

Efter at man har holdt indtog på den nye station, kan instrumenter og rekvissitter opbevares forsvarligt. På den gamle station i Ringgade måtte man i vinterhalvåret spille med varme tæpper om benene samt have ekstra mandskab til at holde paraplyen over noderne og basunen for at undgå vandskade.

I tredserne startede man et samarbejde med orkestret fra Egersund Frivillige Brandværn. Dette består stadig, og Leo håber, det må fortsætte langt ud i fremtiden.

Orkestrets medlemmer:

Boye Schmidt, dirigent
Otto Andersen, dirigent
Leo Komischke, orkesterleder
Randi Thomsen, tambur-major
Jørgen Johansen
Peter Davidsen
Carl Raeder
Ejnar Andersen
John Hansen
Hans Hansen
Helmuth Jessen
Arthur Lorenzen
Knud Schrøder
Chr. Hansen
H. C. Andersen
Karl Behrendt
Anne Grethe Boysen
Inger Komischke
Hans Juhler
Laurids Hansen
Verner Christiansen
Flemming Jensen

Orkestret 1980.

Røgdykkere.

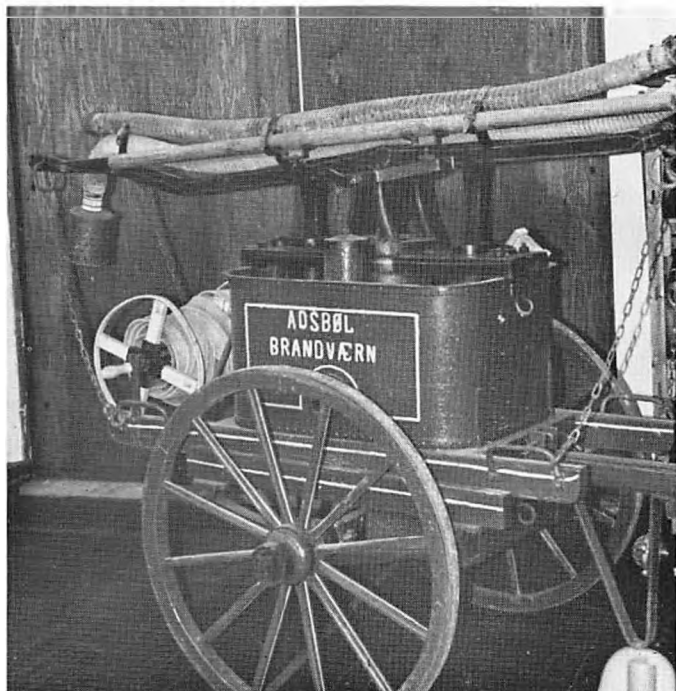
Arbejdsuniform.

Værnets ældste sprøjte fra 1881.

Udrykningsvogn modtages 1961.

Adsbøls gamle sprøjte.

Stigen modtages 1961.

Brande gennem 100 år

Der findes ingen egentlige rapporter fra de brande, som brandværnet i årenes løb har været impliceret i.

Mange brande har hærget i Gråsten og omegn, og de i det følgende omtalte brande er kun et udpluk af værnets virksomhed gennem årene.

1914 Ved børns leg med tændstikker brændte maler Ingwersens ejendom i Borggade. Da branden hurtig blev for voldsom, måtte man tilkalde Flensborg Motorsprøjte. Mange af værnets medlemmer var indkaldt til krigstjeneste.

1917 Gråsten Frivillige Brandværn assisterer ved en brand hos Gdr. Thaysen, Rinkenæs. Sprøjten bliver trukket af helt unge drenge samt nogle ældre.

1918 Storbrand hos tømmerhandler H. Bøgh.

1919 Storbrand på Stavefabrikken.

1924 Brand i Schumacher Nielsens ejendom, Slotsgade. Øjenvidner fortæller: Da sirenen var låst inde på brandstationen, måtte man ty til skomager Chr. Thomsen, så han pr. signalhorn kunne slå alarm.

1926 Udrykning til Nybøl Vandmølle, Bøgeskov samt R. Levy, Gråsten.

1927 Storbrand Tallingbjerg.

1928 Igen til brand på Stavefabrikken. Der modtages kr. 300,00 fra forsikringsselskabet.

Fra branden 1914 i Borggade.

1939 Gråsten Hovedgård.

1959 Tagetagen, Slotsgade 2, Hollesens udbrænder.

1960 Gråsten Teglværk.

1965 Buskmose.

Fra branden 1939 på Gråsten Herregård.

Fra branden 1959 i Slotsgade 2.

1960 Gråsten Teglværk nedbrænder.

En finerplade, der stod tæt ved ovnen antændes af strålevarmen fra ovnen. Ilden breder sig hurtigt videre, og i løbet af kort tid er man klar over, at der bliver tale om en brandkatastrofe. Flere værn tilkaldes samt Sydjyske CF-kolonne fra Haderslev. Trods det store opbud af slukningsmandskab og -materiel var kampen mod flammerne håbløs.

Værnet modtager kr. 500,00 af fru teglværksejer C. Clausen som tak for indsatsen.

Fra branden 1960 på Gråsten Teglværk.

1966 Teglværk Toft

Teglværkets ældste bygning med ringovnen raseres. Brandskade ½ mill. Hurtigt iværksat slukningsarbejde redder teglværket fra tilintetgørelse.

1972 Kværs Ladegård.

Under et voldsomt tordenvejr slog lynet ned i den store lade, hvor det øjeblikkeligt fængede i halmen og kornet. På få min., var laden omspændt af flammer. Det lykkes at begrænse ilden til laden, så avlsbygningerne med dyr kunne reddes.

Der ødelægges værdier opgjort til mellem 300 og 400.000 kr.

Fra branden 1972 på Kværs Ladegård.

- 1973 Vinteraften alarmeres til brand på Kværs Østermark, hos gdr. Hans Clausen. 100 dyr indebrænder. Efter flere timers hård indsats kan man vende hjem, men gården blev ildens bytte. Svejseflammer var årsag til skibsbrand på m/s »Helene Clausen«. Branden blev hurtigt bekæmpet og der skete kun ringe materiel skade. Kortslutning, var årsag til brand i silo hos Fa. Lyck og Co., Havnen. Ved hjælp af røgdykkere lykkes det at bekæmpe ilden, inden den brede sig til kornet i siloen. Isolering antændes ved gnister fra svejseapparat hos Fa. P. Holm. Ilden begrænses til Frysehuset. Alligevel skader for omkring 1.000.000 kr. Frysehuset fyldt med hundefoder destrueres.
- 1974 Lejlighed i ejendommen, Nygade 7, brænder. 65 årig kvinde indebrænder.
- 1976 Skolehjemmet Grøngrøft reddes ved resolut optræden.
- 1977 Tagetagen på Gråsten skole ødelægges af brand. Brand- og vandskade omkring 1. mill.

*Pens. kriminalassistent
Leo Wilsø
† 1979*

Gråsten Frivillige Brandværn har bedt mig fortælle om politiets samarbejde med det frivillige brandværn i Gråsten.

Ansæt i politikredsen i januar 1934, hvor jeg derefter var stationeret til februar 1972, hvorefter jeg tog min afsked.

Fandt mig hurtigt tilrette i Gråsten og blandt den sønderjyske befolkning. Da jeg i 1941 blev gift med en ægte sønderjysk pige, var resten af mit liv viet Sønderjylland.

Som en udpræget landkreds har jeg i årenes løb opnået at være i berøring med i hvert fald de fleste brandværn indenfor politikredsens grænser.

I første omgang må jeg fremhæve den hurtighed, grundighed og nærmest professionelle dygtighed, hvormed værnene arbejdede på et brandsted. Intet var dem for meget, de gik om jeg så må sige gennem ild og vand, skånede ikke sig selv og det gjaldt for såvel det ældste som det yngste medlem.

Uden at sige for meget, var jeg tilbøjelig til at mene at deres dygtighed var fuldt på højde med byernes professionelle brandkorps. Samarbejdet mellem brandværn og politi var fuldkomment. Under vore senere undersøgelser på brandstedet, kunne vi altid regne med hjælp fra værnet, herunder også drage hjælp af deres erfaringer, som i adskillige tilfælde har sparet mig for fortsatte og langvarige undersøgelser.

Skulle der være brandvagt på stedet, manglede der aldrig på frivillige, selv om det mange gange gik ud over deres daglige arbejde.

Værnets iagttagelser på brandstedet, såsom hvor branden måtte være opstået, havde man bemærket noget mistænkeligt, har været politiet til stor hjælp og lettet efterforskningsarbejdet.

Jeg er sikker på at det af mig her anførte fuldt ud deles af samtlige mine kolleger.

Det er mit håb at det frivillige brandværn fortsat må bestå, og at de respektive kommuner til enhver tid vil forsyne dem med det nyeste og nødvendige materiale, så befolkningen kan føle sig tryk ved altid at have et effektivt og dygtigt brandværn til sin rådighed.

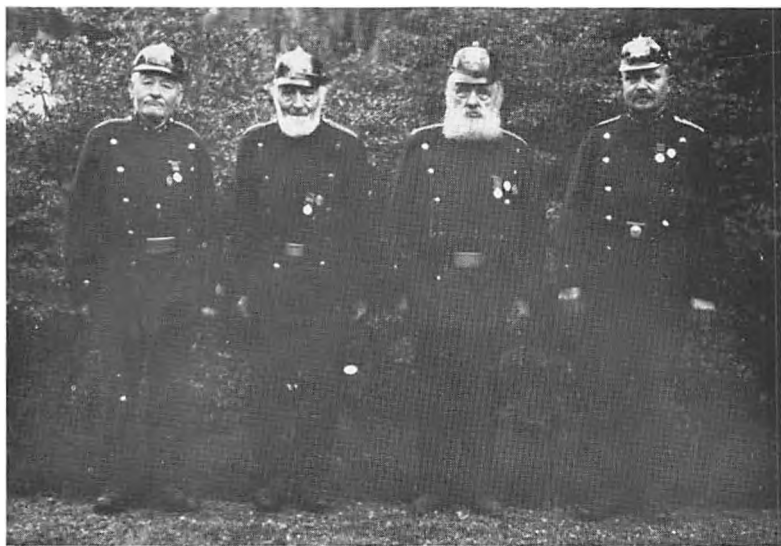
Videre at der ikke må mangle på tilgang af det frivillige mandskab, hvilket der heldigvis ikke er noget der tyder på.

Til slut en lille episode fra et af mine første år her i Gråsten:

Under en vagt havde jeg tilfældigvis besøg af min far. Jeg blev kaldt ud til en brand, hvor husker jeg ikke, og min far havde lyst til at komme med. På dette tidspunkt måtte vi unge betjente benytte os af en motorcykel med sidevogn, hvilket vi fandt helt i sin orden. Min far besteg sidevognen og var derefter en meget interesseret tilskuer til branden. Efter hjemkomsten spurgte han mig, hvorledes dette brandværn var aflønnet, for sjældent havde han set nogen gå op i sit arbejde med sådan en hurtighed og interesse. Jeg kunne fortælle ham, at værnet var ulønnet og udelukkende baseret på frivillig basis.

Han tyggede længe på dette, stod faktisk uforstående overfor noget sådant, men nu ville han i hvert fald gøre det kommunale brandværn i sin hjemby bekendt med sine iagttagelser.

Hvad resultatet så er blevet af dette skal jeg lade være usagt, men han var i hvert fald blevet imponeret.

Gamle æresmedlemmer.

Æresmedlemmer.

Instruktion af motorsprøje.

Stigehold 1980.

En vandkamp er der også tid til.

Afslutning

På hundredårsdagen går tankerne tilbage til vore forgængere for den fremsynethed og idealistiske tankegang, der lå bag oprettelsen af Gråsten Frivillige Brandværn.

Gennem flere slægtled har et ukendt antal af byens borgere ved en frivillig og aktiv indsats medvirket til at skabe og bevare det gode ry brandværnet har blandt byens befolkning og i andre kredse.

Det har ikke været muligt at nævne det store antal personer, der har ydet en fortrinlig og fortjenstfuld samt omtaleværdig indsats for det frivillige brandværn. Bogen er alene tænkt som et bidrag til belysning af det frivillige brandværns mere historiske for- og nutid.

Med bogens udgivelse er der givet vore efterfølgere et stykke litterært værktøj i hænde til fortsat bearbejdelse og videreførelse. Mange har et og andet at sige Gråsten Frivillige Brandværn tak for, men også brandværnet er stor tak skyldig til myndighederne, firmaer, organisationer og enkeltpersoner.

Det skal være Gråsten Frivillige Brandværns håb, at der også i fremtiden vil gøres brug af den humanitære gerning et frivilligt brandværn udfører i samfundets tjeneste.

Sluttelig en tak til formanden for Gråsten lokalhistorisk Forening Poul Andersen for velvillig assistance.

